

urmările favorabile pentru dezvoltarea Constantinopolului, ce decurg din așezarea sa geografică. Se pot marca cu benzi colorate drumurile de uscat și de apă ce se încrucișează pe malurile Bosforului.

— lecturile istorice oferite de Culegerea de texte pentru Istoria antică — cl. a V-a (Ciprian „Scrisoare către Donatus”... pag. 94 și Gibbon, Edward. Istoria declinului și a prăbușirii Imperiului roman... p. 95). Se poate realiza lucrul pe text, formulându-se o fișă de probleme care, de fapt, urmărește direcționarea gândirii elevilor. Ex :

— explicați cauzele decăderii agriculturii și comerțului în Imperiul roman.

— enunțați pagubele pe care atacurile migratorilor le-au pricinuit locuitorilor Imperiului roman de apus.

Un punct de mare importanță în schema lecției se referă la romanitatea nord-dunăreană. Se recomandă folosirea planșelor cu ilustrații (realizate de EDP și aflate în majoritatea unităților școlare) ce susțin cu argumente arheologice continuitatea vieții în spațiul carpato-danubiano-pontic în secolele al III-lea — al IX-lea.

Experiența didactică acumulată afirmă necesitatea sublinierii acestei continuități, a legăturilor cu Imperiul Bizantin pentru a pregăti și ușura dobândirea cunoștințelor legate de formarea poporului și a limbii române, în primul trimestru al clasei a VI-a.

Bibliografia orientativă

Programul P.C.R. de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și de înaintare a României spre comunism, Ed. Politică, București, 1975, p. 27—28.

Manolescu, R și colectivul, *Istoria medie universală*, Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1980, p. 17—21, 52—62.

Matei C. Horia, *Civilizația lumii antice*, Ed. Eminescu, București 1983, p. 31, 95, 237, 347.

Ceacalopol, G., Doncea, I., *Culegere de texte pentru istoria antică*, cl. a V-a. Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1981, p. 94—96.

Gibbon, E., *Istoria declinului și a prăbușirii Imperiului roman*, vol. II, Ed. Minerva, București, 1976, p. 128—220.

Atlas istoric, Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1971, harta nr. 29.

RODICA ILIESCĂ

STATUL MONGOL

Clasa a VI-a — Cursul „Istoria evului mediu“

A.

1. Stadiul social-economic în care se aflau mongolii pînă în secolul al XIII-lea.

a) Originea mongolilor și spațiul geografic în care trăiau ;

b) Ocupațiile lor ;

c) Organizarea social-politică în această perioadă.

2. Organizarea statală la mongoli.

- a) Statul mongol condus de Gînghiz-Han și caracteristicile lui ;
- b) Politica expansionistă a mongolilor — consecințe.

3. Refacerea statului mongol — perioada sa de expansiune accentuată.

- a) Statul mongol după moartea lui Gînghiz-Han.
- b) Marea invazie mongolă asupra Europei (1241) și consecințele ei.
- c) Lupta popoarelor din Răsăritul Europei împotriva tătarilor.
- d) Raporturile Țărilor Române cu hanatul-Hoarda de aur și consecințele

acestora asupra evoluției lor social-economice și politice.

4. Statul mongol în timpul lui Tamerlan — perioadă de maximă dezvoltare

5. Concluzii.

B. Comentariu istoric.

C. Indicații metodice.

B. Comentariu istoric

1. În stepele din răsăritul Europei și în prelungirea lor naturală pînă spre centrul Asiei, începînd cu sec. IV și pînă în secolul al XIII-lea, pe acest culoar de legătură între Europa și Asia trăiau populații de origine mongolă, sau turco-tătară, cum mai sînt cunoscuți în istorie. O trăsătură comună li una pe cei care s-au succedat pe aceste meleaguri și anume toți erau păstori, călăreți și arcași prin definiție. Istoria acestor populații începe cu mult înainte de data la care sînt cunoscute pentru prima oară în Europa. Este o istorie densă, care ridică mari dificultăți în reconstituirea faptelor, fapte de epopee, la dimensiunile imensului continent care este Asia. Este o lume aparte, care se conduce după legi proprii, diferite de cele ale europenilor.

Aceste populații desemnate de greci sau romani cu numele de „barbari“, sau mai corect migratoare, n-au venit într-o ordine cronologică prestabilită. Începutul migrației lor către Europa, în imperiul roman, l-au realizat hunii, ca apoi să continue cu alte valuri, să se învâluie cu gepizii, slavii, cum au fost bulgarii, ungurii, iar mai tîrziu, pecenegii, cumanii și tătarii. Desemnarea lor, cu numele de mongoli derivă din denumirea unuia dintre triburi.

Prin urmare, mongolii erau nomazi (crescători de vite, în special caii lor foarte iuți) vînători sau pescari. Locuiau în corturi (iurte), se îmbrăcau cu piei de animale și potrivit legilor lor erau educați în spirit militar (erau buni arcași și drepti). Organizarea lor social-politică pînă în secolul XIII — este tribală, fiecare trib (hanat) avînd denumirea proprie, cum au fost turcii uiguri, kirchizi, mongolii kitai, poporul tungus etc.

În acest răstimp, islamul este impus ca religie popoarelor din Asia Centrală și sub steagul verde al lui Mahomed, o nouă cultură înflorește în sec. XI—XII în vremea cînd în Europa creștină se concretiza prima manifestare în arta romanică.

2 În secolul XIII, în această lume frămîntată de lupte tribale și religioase se ridică dintr-un clan mongol oarecare, cu intenția de-ai uni pe mongoli sub sceptrul său și să încerce cucerirea lumii — Gînghiz-Han (= Stăpînul universal).

Propunîndu-și să „cucerească lumea“ Gînghiz-Han a ocupat un vast teritoriu în Asia, îndreptîndu-se spre Europa răsăriteană. Astfel, i-au învins pe ruși la Kalka (1221) apoi din teritoriile cucerite în China de Nord, Asia Centrală,

Transcaucazia, Siberia de sud — au format un imperiu — cu numele de „Mongolia albastră“. Acesta se mărginea la nord și la sud cu popoare civilizate, care ne-au lăsat înscris mărturie despre cel mai mare imperiu pe care l-a realizat un cuceritor într-o singură viață. Numai Alexandru cel Mare reușise să creeze un mare imperiu, dar fapta lui a fost posibilă deoarece s-a realizat tot în Asia.

Ginghiz-Han, a cărui personalitate este învăluită în legendele mongole a reușit prin comportarea sa față de supuși, să cîștige adevăzuna triburilor mongole. Printre mongoli se spunea că „acest senior Temugin și-ar scoate hainele ca să ni le dea. Ar coborî de pe cal ca să ni-l ofere. Este un om care știe într-adevăr să stăpînească o țară, să-și hrănească războinicii, să-și țină ulusul în ordine“. În această lume dominată de violență, se simțea în mod natural, firesc nevoia de ordine și de aceea mulți mongoli au trecut de partea lui Ginghiz-Han.

Îată de ce, este explicabilă menținerea imperiului său bazat pe cucerire, atîta timp cît a trăit cuceritorul, chiar în condițiile unor permanente frămîntări politice.

Măsurile administrative, militare adoptate care vizau întărirea puterii hanului și întărirea caracterului militar al statului au contribuit la consolidarea acestuia. Ele erau îmbinate cu înțelepciunea lui politică. Scriitorii arabi și chinezi ne-au transmis o imagine a lui Ginghiz-Han, pe care unele dintre acțiunile lui o justifică. S-a purtat cu ferocitate față de unii adversari înfrinți (exemplu — exterminarea tătarilor sau atrocitățile de mai tîrziu față de alte popoare din Asia Centrală) dar față de un popor sau trib, care ar fi putut contribui la consolidarea puterii lui, Ginghiz-Han s-a dovedit foarte îngăduitor. În acest sens, merită reținută mărturia lui Marco Polo: „Atunci cînd cucerirea o provincie avea grijă ca oamenii și bunurile lor să nu sufere nici o vătămăre, el lăsa cîțiva dintre oameni în țara cucerită și pornea cu hoarda sa la cucerirea altor ținuturi. Și atunci cînd poporul cucerit își dădea scama că se află în siguranță sub protecția lui, față de toate celelalte și nu sufereau nici o vătămăre din partea lui, atunci cînd vedeau ce fel de prinț nobil este, (Temugin), ei se legau de el trup și suflet și deveneau cei mai devotați partizani ai lui“.

Clemența față de noii supuși îi transformă pe aceștia în soldați, care-l urmau pe Ginghiz-Han cu credință, încît armata lui crește proporțional cu cuceririle pe care le realizează. În momentul ascensiunii sale și mai ales după crearea imperiului său, societatea mongolă se afla în plină evoluție, de la relațiile tribale spre o societate feudală, ierarhizată.

Feudalismul mongol nu este identic cu feudalismul european, de aceea această societate trebuie privită cu multă atenție, chiar în epoca de ascensiune a lui Ginghiz-Han. Hanului îi sînt supuși „noyonii“ (un fel de seniori, stăpîni a mai multe iurte, care descind din vechea nobilime de gîntă) care împreună cu supușii lor, descendenți din familiile mai înstărite duc o viață aspră, militară în condițiile sărăciei din stepă. Nobilii sînt prin urmare, ei înșiși, căci trăiesc în mijlocul celor pe care-i conduc. Își vor împodobi „iurtele“ cu obiecte de preț și mătăsuri, dar toate acestea n-au fost realizate din exploatarea păstorilor lor, ci din campaniile întreprinse de Ginghiz-Han în țările cucerite.

Condițiile aspre de viață, moravuri simple, care păstrează multe trăsături patriarhale fac ca diferențele sociale să nu fie atî de mari în cadrul societății mongole. Un senior mongol n-are castel și nici dispreț profund pentru servitorul

lui. Dovadă este că Ghinghiz-Han a creat din servitorii adversarului său doi demnitari ai imperiului. Deși persistă și sclavia în societatea lor, este totuși diferită, căci acești sclavi pot deveni la nevoie oamenii de încredere ai hanului și se pot răstumpăra ajungând chiar mari demnitari. Aceeași situație se aplică și în rîndul popoarelor cucerite, căci acestea îl recunosc pe Ghinghiz-Han, ca mare han. Numele de mongol, numele unui modest trib, devenea simbolul unității, desemna acum un mare stat, dar și un popor ales — Mongolii albaștri, adică mongolii care descindeau din cerul albastru, denumire care-i deosebea de alți „mongoli“ încă nesupuși de Ghinghiz-Han. Organizarea pe care a efectuat-o în acest stat este deosebită. În primul rînd i-a răsplătit pe tovarășii săi de arme, pe cei care au dat dovadă de devotament și spirit de sacrificiu (Exemplu — Mucali, care prevestise ascensiunea lui Ghinghiz-Han a fost numit regele țării, Djebé a primit comanda armatei). Legile statului întăresc puterea dictatorială și armată a hanului, prin formulările precise în acest sens „Cine nu este cu mine este împotriva mea. Eu lupt împotriva războinicilor mei invincibili. Nu voi înceta lupta decît atunci cînd toată lumea îmi va fi supusă“.

Marco Polo și alți europeni care au reușit să ajungă pînă în inima Mongoliei, în a doua parte a domniei lui Ghinghiz-Han sau în vremea urmașilor săi au constatat că toate legile erau respectate cu strictețe. Unul din ei însemna: „Ei (mongolii) ascultă de stăpînii lor mai mult decît oricare alt popor, arătîndu-le un respect desăvîrșit și nu-i mint și nu-i înșală niciodată nici în vorbe, nici în fapte. Și nu se ceartă decît rareori și disputele, încîierările sau crimele nu se comit aproape niciodată. Hoți și pungași nu se găsesc nicăieri din care pricină casele și carele în care se găsesc toate bunurile și averile lor nu sînt niciodată închise cu cheia“. Din descrierea reprodusă impresionează cinstea, probitatea morală a mongolilor și în același timp, inexistența unei discriminări pe plan social, aspect inedit pentru europenii care concepeau lumea prin prisma relațiilor feudale din societatea lor.

În acest stat, în care „toți mongolii sînt soldați“ după spusele lui Ghinghiz-Han, căci la nevoie toți se ridicau la luptă, legile erau egale pentru toți supușii. Cuceririle din China de Nord, Persia și pînă la Sir-Daria au mărit faima lui Ghinghiz-Han. La moartea hanului, în timpul unei acțiuni militare, imperiul încă se menține, datorită armatei sale puternice a cărei nucleu îl constituiau mongolii.

3. Urmașii săi — Ogodai și Tului, aplicînd planurile făcute de Ghinghiz-Han cuceresc definitiv împărăția Kin, după care Ogodai a hotărît (după moartea fratelui său) invazia Europei, cunoscută în istorie sub denumirea de „marea invazie tălară din 1241“.

Planul lor era de a ajunge în centrul Europei — fapt pentru care au atacat cnezatele rusești Kiev, Novgorod, teritoriile românești de la Est și Sud de Carpați.

După ce au devastat Transilvania, au cucerit Sudul Moldovei, au distrus Cumania de pe Milcov, regele Ungariei Bela al IV-lea, adunînd cu greu oastea feudală a Ungariei, n-a putut împiedica deznodămîntul. Cu greu regele s-a salvat, fugînd într-o insulă a Adriaticii, în timp ce regatul a fost preluat de-a lungul și de-a latul. Ungaria fiind înfrîntă, hoardele mongole reunite așteptau ordinul să se reverse asupra Europei. Este interesant de remarcat, că veștile circulau atît de încet, posibilitățile de comunicare a faptelor erau atît de reduse, încît Europa de apus nu a știut nici după evenimentele din 1241, că se afla pe marginea prăpastiei.

În contrast cu dezorganizarea și lipsa de unitate a Europei, ștăfetele hanului puteau să străbată în cel mult cinci zile distanța dintre Oder și Atlantic. Ar fi fost posibilă chiar cucerirea Imperiului romano-german, ingenunchierea lui Frederic, dacă întimplarea n-ar fi salvat ceea ce părea iremediabil pierdut. După moartea neașteptată a hanului Ogodai, oastea mongolă se retrage spre răsărit lăsînd o hoardă în stepele din N. Mării Negre, pentru a organiza aici autoritatea hanului, dar și pentru a forma o bază de pornire pentru o nouă campanie în Europa, dar care din multiple cauze n-a mai avut loc. Hanatul Hoarda de aur organizat de urmașii lui Batu a executat multă vreme suzeranitatea asupra unor țări din Răsăritul Europei, cum au fost Rusia, Moldova, Țara Românească și Bulgaria.

În ciuda pierderilor suferite în 1241, sau în timpul năvălirilor tătare, care au avut loc și după aceea timp de veacuri, primul contact și vecinătatea cu mongolii au fost în favoarea românilor. Marea invazie din 1241 a făcut să dispară statul cuman, căci dacă creștinarea acestora și consolidarea lor prin înființarea unei episcopii cumane ar fi avut loc, toate acestea ar fi avut efecte negative pentru evoluția politică a românilor în spațiul carpato-dunărean. Pe de altă parte, coroana maghiară și-ar fi întins probabil stăpînirea la răsărit și sud de Carpați, ori aceasta a fost nevoită să renunțe definitiv după marea invazie. Regatul maghiar va fi nevoit de acum înainte să-și apere cuceririle în fața unor noi incursiuni pustiitoare, pe care tătarii le fac sistematic, prin Transilvania, în cadrul regatului.

Această nouă conjunctură politică a permis societății românești să evolueze treptat pe drumul încheării unor state feudale, care s-au și întemeiat în secolul al XIV-lea.

4. După o perioadă de fărîmițare politică accentuată a imperiului lui Ghinghiz-Han, asistăm în secolul al XV-lea la o nouă afirmare a mongolilor, atît pe plan politic (caracterizată printr-o expansiune largă în Asia și Europa), cît și pe plan cultural. Este epoca lui Tamerlan (Timur-lenk, care se traduce prin Timur cel Schiop, dată — ca urmare a rănirii la un picior — ca nume și poreclă în limbile europene), personalitate pe care istoricii mongoli au considerat-o înrudită prin legături de sînge cu Ghinghiz-Han. În realitate, tribul Burlas din care provenea era de origine turcică și nu mongolă, cum îi plăcea lui însuși să se considere. Era fiul lui Taragai, șeful tribului Burlas și care purta titlul de emir. Educația musulmană confirmă originea sa. La vîrsta de 20 de ani își începe cariera politică și militară, intrînd în slujba emirului Kazgan. După asasinarea acestuia în 1357, urmașul său, Tugluk Timur, îi încredințează lui Tamerlan conducerea politică în Transoxiana. Curînd însă, ca urmare a dorinței de supremație Tamerlan ajunge să-și îndepărteze protegitorul și pe urmașii lui, rămînînd singurul stăpînitor al Transoxianiei. Vișul său era însă, să ajungă stăpîn în toată Asia Centrală, fapt pentru care va folosi orice mijloc în realizarea acestui plan. De la luptele militare deschise pentru cucerirea statelor și cetăților și pînă la uneltirile politice puse la cale cu dibăcie, ridicînd un conducător împotriva altuia, va ajunge stăpîn asupra Afganistanului, Nordul Indiei, Persiei, Irak, Sudul Rusiei, Asia Mică, Siria, stabilindu-și capitala la Samarkand.

Prin lovitura dată hanatului Hoarda de Aur între anii 1391—1444, care nu și-a mai putut reface puterea, pierdea și comerțul dintre Europa și Asia, ca ur-

mare a distrugerii drumului tătäesc. Astfel, ceea ce Gînghiz-Han și urmașii lui reușiseră să facă pentru ca schimbul de mărfuri să se efectueze între Occident și Orient în deplină securitate, distrugea Tamerlan. În 1396 imperiul era constituit și caracterizat printr-o „Ordine și liniște de cimitir“ după cum o descrie cronicarul de curte, deoarece marele Tamerlan s-a străduit să-i extermine pe necredincioși „atît pentru a cuceri merite, cît și din dragoste pentru glorie“. Dar jafurile și omorurile pe care le organiza în timpul cuceririlor și după efectuarea lor, în toate teritoriile nu puteau să justifice calitățile deosebite politice și militare ale conducătorului. La o mie de ani după Attila, Tamerlan relua la proporții foarte mari, acțiunile pe care le întreprindeau triburile barbare din Europa. Cu diferența că „barbarii“ secolelor IV—V din Europa erau triburi de cîteva zeci de mii de oameni, mereu în mișcare, trăind din jaf, în timp ce Tamerlan era stăpînul unui stat sedentar ajuns în stadiul de imperiu, cu un grad ridicat de civilizație. Iată de ce, distrugerile, pustiirea pămînturilor, masacrarea oamenilor, apar ca acțiuni inutile, fără sens.

Dar domnia lui Tamerlan nu se remarcă numai prin laturile ei negative. Este remarcabilă străduința sa de a transforma Samarkandul într-un centru economic, politic și spiritual al lumii.

Astfel, aici se întretăiau marile drumuri comerciale care veneau din răsărit : Turkestan, Mongolia și mai ales, din China, India prin Kabul și Herat, din Persia și prin Persia din întregul Orient Mijlociu și din Asia Mică. Prin distrugerea Sarai-ului pe Volga, drumul comercial care venea din Sudul Rusiei trecea acum prin Samarkand sporind în felul acesta și mai mult importanța economică a acestui oraș. Negustori din țările Asiei și Europei vehiculau cele mai renumite produse ale meșteșugarilor indieni și chinezi, care ajungeau în țările civilizate ale Europei feudale.

În contrast cu pustiirea care însoțea campaniile militare ale mongolilor, Transoxiana, țara dintre riuri, cunoaște o prosperitate fără precedent. Fiecare campanie înseamnă un nou aflux de meșteșugari, pe care Tamerlan îi aduce din orașele distruse și pe care-i reține cu forța contribuind la dezvoltarea economică a imperiului său.

Samarkandul se remarcă și prin viața politică și culturală deosebită. Astfel, la curtea din Samarkand se întîlneau ambasade venite din toate colțurile lumii. Se aduceau daruri bogate împăratului, însoțite de mesajele de prietenie ale regilor din Europa, sau semnele de supunere ale regilor și hanilor, care recunoșteau suzeranitatea lui Tamerlan.

Serbările fastuoase, care marceau victoriile cuceritorului sporeau faima Samarkandului. Reunind Damascul, Bagdadul și Ispahanul, cele mai frumoase orașe din Orientul Mijlociu, Persia și India, Tamerlan a căutat să transforme Samarkandul în cel mai frumos oraș din Asia. Așa au fost ridicate monumente arhitecturale grandioase, care îmbinau stilurile : chinez, indian, persan transformate într-un stil central-asiatic. Arhitectura Samarkandului este, așa cum o caracterizează M. Prawdin, „despotică și titanică : ziduri gigantice, cupole imense a căror fațade sînt ornamentate în desene și culori felurite. Dar ceea ce dă farmec deosebit construcțiilor ridicate sînt grădinile vaste care înconjoară palatele. Totodată, se impune și prin viața culturală activă, căci în timpul domniei lui Tamerlan sînt

atrași la curtea sultanului artiști și scriitori din lumea islamică, fiind sprijiniți în realizarea unor remarcabile opere de artă.

În felul acesta, apare o artă miniaturală care caracterizează „așa-numita epocă timuridă”, iar operele realizate în această școală vor influența miniatura persană și indiană, de mai târziu.

O pleiadă de istorici în frunte cu Seref ed-Deri îl adulează pe Tamerlan pentru această activitate spirituală și culturală, fără a nega lipsurile sale. Nu trebuie uitat însă faptul, că însăși afirmarea artistică și spirituală din vremea lui Tamerlan este subordonată scopului cuceritorului.

Jefuirea unei părți din lume și rechiziționarea meseriașilor din țările cucerite reprezintă un greu tribut pentru civilizație, într-o perioadă când rațiunea începuse să triumfe în Europa, prin intermediul renașterii.

5. Concluzii. Deoarece la moartea lui Tamerlan, (în 1405) imperiul se desțâmă ca rezultat al frământărilor interne (rezultat al luptelor sociale și naționale a popoarelor cucerite) al luptelor pentru succesiune la tron, între urmași, se confirmă și de data aceasta, că orice acțiune bazată pe jaf și exploatare este condamnată eșecului. Dar cu toate că stăpînirea mongolilor s-a bazat pe asuprirea sau jefuirea popoarelor, se poate afirma pe baza faptelor istorice obiective, aportul lor în evoluția universală într-o anumită etapă (concluzie desprinsă din comentariul istoric).

C. Indicații metodice

Tema „Statul mongol” este prevăzută în programă pentru predare la clasa a VI-a într-o oră. Este o lecție de comunicare de noi cunoștințe.

Tema aceasta este legată însă, prin multe elemente de lecțiile precedente, ușurînd totodată înțelegerea unor lecții viitoare (cum sînt China în Evul mediu, Formarea statelor feudale românești).

Consider că metoda cea mai adecvată este îmbinarea expunerii de către profesor a noilor cunoștințe cu problematizarea, care are avantajul de a activa clasa, prin stimularea gîndirii istorice a elevilor.

Pornind de la planul lecției, care trebuie să scoată în evidență problemele esențiale referitoare la organizarea social-economică a mongolilor în perioada prestatală și pînă la stadiul de apogeu al organizării lor într-un „mare imperiu”, profesorul are posibilitatea să-i antreneze pe elevi prin unele întrebări „cheie” referitoare la caracteristicile acestui popor.

Astfel, elevii vor înțelege bine stadiul de evoluție al mongolilor, dacă una din întrebări îi va solicita să caracterizeze populațiile migratoare la începutul migrațiilor. Ei deja cunosc că cel de-al III-lea grup al populațiilor migratoare se numesc asiatice sau mongolice, după spațiul geografic în care au trăit.

Există deci similitudini în felul lor de viață și de organizare social-politică.

Pe baza cunoștințelor lor anterioare, profesorul va prezenta caracteristicile statului mongol, scoțînd în evidență, așa cum am prezentat în comentariul istoric aspectele pozitive și negative.

Un accent deosebit va fi pus pe aspectul referitor la raporturile Țărilor Române și a altor popoare din Europa Răsăriteană cu tătarii. Elevii vor înțelege mai ușor, că pentru poporul român, raporturile politice, nevoia de apărare în

fața lor sau a coroanei maghiare, au permis trecerea la un nou stadiu de evoluție social-politică, mergând pe linia întemeierii statelor feudale românești.

Prezența permanentă a poporului nostru la realizarea istoriei comune a popoarelor vecine vine să demonstreze vechimea sa, tradițiile istorice ale popoarelor din S-Estul Europei. În felul acesta putem încadra și la această temă de istorie universală, o problemă de istorie națională, contribuind la formarea sentimentelor naționale patriotice.

Îmbinând prezentarea faptelor istorice obiective cu accent pe aspecte concrete din istoria mongolilor, concluzia lecției va fi ușor desprinsă de către profesor chiar cu ajutorul elevilor. Fără a minimaliza sau ignora caracterul militarist, oprimarea sau jefuirea popoarelor, elevii vor înțelege aportul mongolilor în evoluția istorică universală într-o anumită perioadă. Aceasta va întări convingerea istorică, care de altfel trebuie formată în timp la elevi „că fiecare popor are contribuție directă în dezvoltarea societății omenești“.

Totodată se va clarifica mai bine adevărul fundamental subliniat în Programul partidului că „jugul asupririi străine poate frâna sau întârzia pentru un timp evoluția unui popor, dar nu poate împiedica realizarea aspirațiilor sale legitime — cucerirea libertății și unității, asigurarea progresului social“.

În concluzie — lecția oferă un prilej semnificativ pentru a crea sentimente, convingeri patriotice și internaționaliste prin aprecierea relațiilor dintre popoare și a contribuției fiecăruia la făurirea civilizației universale.

Ca material didactic se pot folosi: harta lumii, texte din creștomație sau alte lucrări referitoare la temă. Lectura istorică poate fi introdusă în oricare etapă a predării, cu condiția să se facă comentariul istoric, din care elevii să înțeleagă problemele esențiale.

ELINA POPESCU

BIBLIOGRAFIE

1. Cosminski	— Istoria evului mediu, vol. II
2. * * *	— Istoria universală, antică și medie, manual anul II — liceu, 1975
3. Champdor Albert	— Tamerlan, avec 6 cartes
4. Manole Neagoe	— Attila, Gînghiz-Han și Tamerlan, Ed. Meridiane, 1971

DESTRĂMAREA SISTEMULUI COLONIAL AL IMPERIALISMULUI. PROBLEME ALE ȚĂRILOR ÎN CURS DE DEZVOLTARE.

/clasa a XII-a, cursul de „Probleme fundamentale ale istoriei
lumii moderne și contemporane“/

1. *Destrămarea sistemului colonial al imperialismului*
— Constituirea sistemului colonial al imperialismului¹;